

Bogumiła Warząchowska

Kolekcja książek księdza Stanisława Janasika w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

---

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 43/2, 354-367

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Biblioteka Teologiczna

KOLEKCJA KSIĄŻEK KSIĘDZA STANISŁAWA JANASIKA W BIBLIOTECE TEOLOGICZNEJ UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH

Tworzący się Wydział Teologiczny w Uniwersytecie Śląskim, to przedsięwzięcie trwające kilka a nawet kilkanaście lat. Informacja o tym wydarzeniu rozprzestrzeniła się nie tylko w środowisku lokalnym czy ogólnopolskim, przenikała również poza granice kraju. Dlatego też, z Rzymu, z Kościoła i Hospicjum św. Stanisława biskupa i męczennika przekazano do Biblioteki Teologicznej cenną kolekcję książek i czasopism, gromadzoną przez kilkadziesiąt lat przez ś.p. księdza prałata dr. Stanisława Janasika. Książki te zostały skierowane do Katowic z myślą o przyszłych pracownikach naukowych i studentach Wydziału Teologicznego.

Miejsce, w którym przechowywano przez lata ten niezwykle cenny zbiór książek ma ponad 400-letnią historię, bogato zapisaną w dziejach polskiego Kościoła, a także powszechnego. Kościół i Hospicjum św. Stanisława w Rzymie zawdzięcza swoje powstanie słudze Bożemu kard. Stanisławowi Hozjuszowi (1504–1579), który był jego pierwszym dobrodziejem i protektorem¹. Fundacja Kościoła i Hospicjum Świętego Stanisława w Rzymie miała istotny związek z pielgrzymami polskimi przybywającymi z okazji Roku Świętego 1575 do Wiecznego Miasta². Kardynał Hozjusz ufundował dla przybywających pielgrzymów kościół i hospicjum polskie na wzór innych ośrodków, które od wieków posiadały różne nacje w Rzymie. W realizacji tego dzieła pomógł kardynałowi jego przyjaciel z czasów uniwersyteckich w Bolonii i Padwie, a od 1572 r. papież, Grzegorz XIII, który podarował na potrzeby pielgrzymujących Polaków kościół Najświętszego Zbawiciela i stojące obok dwa budynki z ogrodem oraz wszelkie posiadłości i dochody

---

¹ J. Umiński, *Stanisław Hozjusz*, Płock 1928; J. Wojtkowski, *Kalendarium Stanisława Hozjusza*, Studia Warmińskie, 16 (1979), s. 5-102; A. Liedtke, R. Gustaw, *Hozjusz Stanisław (1504-1579), biskup warmiński, kardynał, sługa Boży*, w: *Hagiografia Polska. Słownik bio-bibliograficzny*, red. R. Gustaw, t. 1. Poznań 1971, s. 375-401; A. Szorc, *Sługa Boży Stanisław Hozjusz*, w: *Święci polscy*, red. J. R. Bar, t. 12, Warszawa 1987, s. 9-91; *Kardynał Stanisław Hozjusz (1504-1579). Osoba, myśl, dzieł, czasy, znaczenie*, red.: S. Achremczyk, J. Guzowski, J. Jezierski, Olsztyn 2006; K. R. Prokop, *Kardynał Stanisław Hozjusz*, Kraków 2008, 86 s.

² S. Janicki, *Polski kościół i dom św. Stanisława w Rzymie*, Rzym 1925, s. 5.

do niego należące³. Decyzja o przekazaniu dóbr została zawarta w *Bulli fundacyjnej Kościoła i Hospicjum św. Stanisława B.M. w Rzymie* z dnia 15 października 1578 r.⁴ Tak więc kard. Hozjusz jako inicjator przedsięwzięcia, a także ks. Stanisław Reszka⁵ jako wykonawca, stali się twórcami budowy tego dzieła, a ich nazwiska pozostaną na zawsze związane z historią kościoła i hospicjum św. Stanisława w Rzymie⁶. Konsekracja kościoła odbyła się w 1591 r., której dokonał biskup krakowski kard. Jerzy Radziwiłł, dlatego też „Kongregacja Generalna Kościoła św. Stanisława w Rzymie postanowiła po wieczne czasy, że każdorazowy bp krakowski będzie protektorem Kościoła i Hospicjum św. Stanisława w Rzymie”⁷.

Przez kilkaset lat dzieje Polski niepodległej i Polski w niewoli znalazły w historii tego kościoła wyraźne odbicie. Z jednej strony wielu znaczących fundatorów wspierało znakomite dzieło, z drugiej strony wydarzenia historyczne i nieprzewidziane okoliczności sprawiły, że kościół i hospicjum przechodziło z rąk do rąk często bezprawnych i samozwańczych właścicieli zarówno polskich jak i zagranicznych. Jednak czasy administracji rosyjskiej poważnie zaciążyły na stanie materialnym kościoła i hospicjum. Po odzyskaniu niepodległości instytucja wróciła do rąk polskich, chociaż nie kościelnych. Ta nieuporządkowana sytuacja trwała do okresu międzywojennego. Pierwszy rektor odzyskanej instytucji, audytor Roty Rzymskiej, ks. Józef Florczak⁸ wraz z siostrami nazaretankami odnowił i oddał w użytkowanie świątynię, która nawiązywała do wielowiekowej tradycji, a równocześnie stała się ośrodkiem religijno-narodowego życia emigracji polskiej w Rzymie oraz rodaków przybywających tu z kraju i innych części świata.

Ogromne zasługi dla kościoła i hospicjum położył również ks. Stanisław Janasik, audytor Roty Rzymskiej, rektor Seminarium Duchownego w Poznaniu w latach 1932–1942. Przyczynił się on głównie do wyjaśnienia historycznego i prawnego charakteru Fundacji Hozjańskiej⁹. Po dokładnym przeanalizowaniu wszystkich zgromadzonych dokumentów opracował szczegółowy memoriał, który skierował do Rządu Polskiego. W opracowanym materiale wykazał, że Fundacja Hozjańska

³ S. Janasik, *La Chiesa ed Ospizio di San Stanislao in Roma*, Collectanea Theologica 1937, s. 279.

⁴ Grzegorz XIII, *Bulla fundacyjna Kościoła i Hospicjum św. Stanisława B.M. w Rzymie*, w: *Dokumenty dotyczące kościoła i hospicjum św. Stanisława B.M. w Rzymie*, Rzym [brw], s. 5-7 [Materiały archiwalne w zbiorach Biblioteki Teologicznej].

⁵ Stanisław Reszka (1544-1600) kapłan diecezji poznańskiej. Towarzyszył kard. Stanisławowi Hozjuszowi w jego podróżach, w pełnieniu misji kościelnych i w pracach teologicznych jako sekretarz i kapelan przez dwadzieścia ostatnich lat życia kardynała. Stanisław Hozjusz powołał Stanisława Reszkę na pierwszego rektora i administratora Fundacji i zlecił mu budowę świątyni i hospicjum, ofiarując w testamencie na ten cel 1 000 skudów rzymskich oraz dar 1 000 dukatów królowej Anny Jagiellonki. S. Janicki, *Polski kościół...*, Rzym 1925, s. 5.

⁶ Tamże, s. 9.

⁷ M. Machejek, *400 lat Kościoła i Hospicjum św. Stanisława w Rzymie*, Rzym 1978, s. 29.

⁸ Józef Florczak ks. (1887-1943), profesor prawa kanonicznego w Kolegium Rozkrzewiania Wiary w Rzymie, audytor Roty Rzymskiej, rektor kościoła św. Stanisława w Rzymie. K. Rulka, w: *Encyklopedia Katolicka* [dalej: EK], t. 5, red. L. Bieńkowski, Lublin 1989, s. 329.

⁹ W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie. Instytucje i urzędy oraz Polacy w nich pracujący. Historia i współczesność*, Pelplin 2004, s. 334.

w Rzymie ma charakter czysto kościelny i zgodnie z celem wytyczonym jej przez fundatora, hospicjum powinno służyć pielgrzymom polskim, a świątynia wszystkim rodakom mieszkającym lub przebywającym w Rzymie¹⁰.

Po drugiej wojnie światowej sytuacja kościoła i hospicjum św. Stanisława zmieniła się znacznie. Po raz pierwszy w swoich dziejach Fundacja Hozjańska stała się centrum duszpasterstwa emigracyjnego i polskim emigrantom zawdzięcza odbudowę. Ponadto po raz pierwszy w dziejach kościoła rektorem został biskup, również jako opiekun emigracji Józef Gawlina¹¹. W hospicjum zorganizowano także Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracji, umożliwiającą licznym rzeszom emigrantów duchowy kontakt z Polską i ze Stolicą Apostolską. Z okazji Millennium Polski powstał przy kościele św. Stanisława Komitet Spraw Beatyfikacyjnych i Kanonizacyjnych, którego celem było przygotowywanie niektórych spraw beatyfikacyjnych lub kanonizacyjnych dla uczczenia Tysiąclecia Polski.

Ogromne zmiany w kościele i hospicjum św. Stanisława w Rzymie nastąpiły po wyborze kard. Karola Wojtyły na papieża. Zmieniła się też sytuacja pielgrzymów, którzy indywidualnie lub w zorganizowanych grupach przybywali do Rzymu i często potrzebowali różnego rodzaju wsparcia i pomocy, szukając jej przy kościele św. Stanisława. Miejsce to nadal jest traktowane jako centrum życia polskiego w Wiecznym Mieście i służy potrzebującym. Ponadto mieszkali tu w swoim czasie lub nadal mieszkają niektórzy hierarchowie polscy z Watykanu i księża pracujący w różnych dykasteriach watykańskich lub rzymskich instytucjach kościelnych. Każda z tych osób, oprócz rzeczy niezbędnych do codziennego życia, posiadała dobrze wyposażoną bibliotekę, której zbiory były najczęściej podstawowym warsztatem pracy. Gromadzone przez wiele lat kolekcje po śmierci właściciela przejmował Kościół, rodzina lub współpracownicy, bądź przekazywano często – zgodnie z wolą zmarłego – do bibliotek. Zdarzało się, że pieczołowicie gromadzone przez lata książki długo czekały na godnego im następcę i właściciela, który doceni zbiór i w sposób odpowiedzialny zachowa całą kolekcję.

Nazwisko ks. Stanisława Janasika¹² nie jest znane współczesnemu pokoleniu teologów i prawników. Nieliczni jednak wiedzą, że ten kapłan, prawnik i teolog,

¹⁰ *Kościół i Hospicjum św. Stanisława B.M. w Rzymie*, w: *Dokumenty dotyczące kościoła i hospicjum św. Stanisława B. M. w Rzymie*, Rzym [brw], s. 15 [Materiały archiwalne w zbiorach Biblioteki Teologicznej].

¹¹ Józef Feliks Gawlina (1892-1964), biskup połowy Wojska Polskiego. Opracowania o Gawlinie: W. Bochnak, *W służbie Bogu i ludziom. Sylwetki Ślązaków*, Marki-Struga 1989, s. 200-211; *Józef Feliks Gawlina Biskup Połowy Polskich Sił Zbrojnych*, w: *Emigracyjna Rzeczpospolita 1939-1990*, t. 3. opr. A. K. Kunert, Warszawa 2002; abp J. Gawlina, *Wspomnienia*, oprac. ks. J. Myszor, Katowice 2004; W. M. Zarębczan, *Polacy w Watykanie. Instytucje i urzędy oraz Polacy w nich pracujący. Historia i współczesność*, Pelplin 2004, s. 335.

¹² O ks. Stanisławie Janasiku ukazały się następujące opracowania: *Pamięci tych co odeszli*, Wiadomości Duszpasterskie oraz szkice kazań niedzielnych i świątecznych 4 (1945), s. 18-19; B. Filipiak: *Listy z Rzymu. Na 20-lecie śmierci Pralata Janasika*, Rzym 1968, s. 229-230; *Ks. Stanisław Janasik (1882-1942)*, Prawo kanoniczne 3-4 (1972), s. 297-299; J.R. Bar, *Ks. Stanisław Janasik (1882-1942)*, w: *Polscy kanoniści (wiek XIX i XX)*, cz. 1: A-K, oprac. J. R. Bar, Warszawa 1981, s. 186; M. Banaszak, *Janasik Stanisław (1882-1942)*, w: *Słownik polskich teologów katolickich* [dalej: SPTK], red. L. Grzebień, t. 5, Warszawa 1983, s. 573-574.

audytor Roty Rzymskiej¹³ był również bibliofilem, gromadząc systematycznie i wytrwale książki z interesujących go dziedzin. Ks. S. Janasik związany był z ziemią poznańską, bo tu się urodził i stąd pochodził. Mimo licznych wyjazdów zagranicznych – studia, praca – zawsze z radością wracał do miejsca swoich korzeni, a świadczą o tym prawie wszystkie wakacje spędzane w rodzinnych stronach. Mimo tak wielkiego przywiązania do rodzimych miejsc, nie dane mu było spoczywać w ziemi ojczyściej, zmarł w Rzymie nagle i został pochowany na obczyźnie.

Przybliżając sylwetkę kolekcjonera, warto prześledzić jego drogę życiową i dzieje posługi kapłańskiej, które mają ścisły związek z tym, jaką literaturę przez lata zgromadził i czym się interesował. Ks. Janasik, żył w latach 1882–1942. Jego droga do kapłaństwa prowadziła od Seminarium Duchownego w Poznaniu, poprzez studia w Rzymie na Uniwersytecie Gregoriańskim, święcenia kapłańskie podczas wakacji na ziemi polskiej, aż po dalsze studia rzymskie uwieńczone doktoratem z prawa kanonicznego. Przez kilka lat był wikariuszem w poznańskich parafiach, pełniąc równocześnie obowiązki prefekta w gimnazjum żeńskim. W 1914 r. otrzymał w Seminarium Duchownym w Poznaniu stanowisko profesora nadzwyczajnego, następnie zwyczajnego. Tu wykładał prawo kanoniczne i historię Kościoła. Będąc Rektorem Seminarium Duchownego uczył także prawa kanonicznego na Wydziale Prawnym Uniwersytetu Poznańskiego. Następnie w Konsystorzu Arcybiskupim pełnił funkcję fiskała¹⁴ w sprawach karnych duchowieństwa oraz był egzaminatorem posynodalnym i cenzorem ksiąg o treści religijnej. Dzięki swej sumienności, pracowitości i rzetelnej wiedzy zyskał sobie uznanie wśród osobistości kościelnych, otrzymując godność tajnego szambelana papieskiego, kanonika honorowego kapituły katedralnej w Poznaniu. Kardynał A. Hlond mianował go oficjałem Sądu Metropolitalnego i kanonikiem gremialnym kapituły prymasowskiej w Gnieźnie, a Ojciec Święty mianował go audytorem Roty Rzymskiej i obdarzył godnością papieskiego prałata domowego.

Wkład ks. S. Janasika w dziedzinę prawa kanonicznego to przede wszystkim działalność dydaktyczna, naukowo-badawcza i sądownicza. Swoją wiedzę kanonistyczną wykorzystał głównie w opracowanych wykładach, a następnie w pracy sądowniczej, o czym świadczą teksty publikowane na łamach „Miesięcznika Kościelnego”¹⁵. Również na łamach tego czasopisma znaleźć można wyjaśnienia

¹³ Rota Rzymska jest zwyczajnym trybunałem apelacyjnym, ustanowionym przez biskupa Rzymu dla rozpatrywania: w drugiej instancji - spraw, które zostały osądzone przez zwyczajne trybunały i zgodnie z przepisami prawa wpłynęły przez apelację do Stolicy Apostolskiej; w trzeciej lub dalszej instancji - spraw już osądzonych przez Rotę albo jakiegokolwiek inne trybunały, chyba że przeszły one w stan rzeczy osądzonej. *Encyklopedia chrześcijańska*, red. H. Witczyk, Kielce 2000, s. 634-635.

¹⁴ Fiskał - termin obecnie nieużywany, a według księdza Jędrzeja Kitowicza był to urząd, do którego pisane były wszystkie pozwy, czyli monitoria w sprawie obrony wężła małżeńskiego. J. Kitowicz, *Opis obyczajów i zwyczajów za panowania Augusta III*, Kraków 1925, s. 146.

¹⁵ S. Janasik: *Rozporządzenia władz kościelnych: Kwestie sporne w zakonie franciszkańskim; Sprawa pierwszeństwa w procesjach i obrzędach św. w zakonach franciszkańskich; Osobna inwokacja Matki Boskiej w Litanii Loretańskiej dla zakonu franciszkańskiego; Książki zakazane przez Kongregację św. Oficjum; Składki na rzecz Ziemi św.; O sposobie wyboru przełożonej zakonnej;*

dokumentów papieskich, właściwą interpretację Pisma św., a także skomplikowane zagadnienia teologiczne¹⁶. Efektem pracy w Rocie Rzymskiej było opracowanie znacznej liczby wyroków. Materiały te zawierają bogate treści z zakresu jurysprudencki kościelnej i zostały opublikowane w *Sacrae Romanae Rotae Decisiones seu sententiae* w tomach XXIII–XXXIV, obejmujących lata od 1931 do 1942¹⁷. Sentencje prawne publikowane są w tym wydawnictwie po dziesięciu latach od zapadnięcia wyroku, a dotyczą głównie niemal wszystkich tytułów zachodzących przy orzeczeniach nieważności małżeństwa. Zagadnienie trudne, odpowiedzialne, wymagające ogromnej wiedzy i starannej analizy wielokrotnie wychodziły spod pióra audytora. Mimo wielu zadań nieobca była mu praca naukowa i badawcza. Działalność naukowa ks. Janasika zaowocowała wieloma artykułami w języku polskim na łamach ówczesnych czasopism krajowych¹⁸ oraz w językach obcych¹⁹. Dużym uznaniem w społeczności prawniczej cieszyły się publikacje w języku polskim²⁰, jak również wydawnictwa w językach obcych²¹, recenzowane przez ks. Janasika. Jednak za jedno ze swych największych

---

Uwiedomienia zgromadzeń i zakonów o dekretach ich się tyczących; Sprawa beatyfikacji i kanonizacji czcigodnego sługi Bożego Franciszka Marii Pawła Libermanna założyciela Kongregacji Serca Maryi; W sprawie beatyfikacji i kanonizacji czcig. sługi Bożego Ludwika Edwarda Cestai założyciela Służebniczek Maryi; Potwierdzenie czci dawnej dla sługi Bożego Benedykta Ricasoli z Coltibono, pustelnika z Kongregacji Walumbrozanów, najnowszego błogosławionym, Miesięcznik Kościelny Unitas. Pismo duchowieństwa Archidiecezyi Gnieźnieńskiej i Poznańskiej 4,24 (1910), s. 502-508.

¹⁶ S. Janasik: *Z prawodawstwa kościelnego: Pius X o modernizmie literackim; Wyjaśnienia o środkach w zwalczaniu modernizmu; Uzupełnienia do dekretu papieskiego o usuwaniu administracyjnym duszpasterzy; Duchowny a urzędy przy instytucjach bankowych; W sprawie beatyfikacji i kanonizacji czcig. sługi Bożej, Siostry Florydy Cevoli, zakonnicy kapucynki w Tiferii; Przysięga dla doktorów w Piśmie św.; W sprawie beatyfikacji i kanonizacji czcig. sługi Bożej Małgorzaty Bourgeois, założycielki kongregacji Notre Dame; Potwierdzenie czci dla sługi Bożego Gerarda Cagnoli z zakonu Br. Mniejszych, zwanego świętym i błogosławionym, tamże, 5,26 (1911), s. 137-143.*

¹⁷ J. Glemp, Ks. Stanisław Janasik (1882-1942), PK 3-4 (1972), s. 297-299.

¹⁸ S. Janasik, *Nowy kodeks prawa kanonicznego*, Wiadomości dla Duchowieństwa [dalej: WdD] 5,1 (1918), s. 6-7; tenże, *Z najnowszych rozporządzeń Stolicy św.*, WdD 9,1 (1922), s. 10-13; tenże, *Benedykt XV – Pius XI*, WdD 2 (1922), s. 25-29; *Stanowisko Kościoła wobec medycyny*, WdD 9,2 (1922), s. 31-36; *Benedykt XV a nowy kodeks prawa kanonicznego*, WdD 9,3 (1922), s. 75-78; tenże, *Z ostatnich rozporządzeń Stolicy św.*, WdD 10,1 (1923), s. 4-8; *Kilka uwag o zapowiedzianej ustawie polskiej o prawie małżeńskim osobowym*, WdD 16,7-8 (1929), s. 191-196; tenże, *Polska świątynia w Rzymie potrzebuje pomocy*, Przewodnik Katolicki 40,39 (1934), s. 613-614.

¹⁹ S. Janasik, *De nova lege polonica matrimoniali*, Apollinaris 3 (1930), p. 119-124; tenże, *La Chiesa et Ospizio di S. Stanislao V. M. in Roma*, CT 18 (1937), p. 279-326.

²⁰ S. Janasik: rec. Fr. Bączkiewicz: *Prawo kanoniczne*, t. 1, 1923, t. 2, 1924, Kraków 1924, Wiadomości Pastoralne, dod. do Miesięcznika Kościelnego 1,5 (1924); tenże: rec. J. Krzemieniecki: *Procedura administracyjna w kodeksie prawa kanonicznego*, Kraków 1925, WdD 12,2 (1925), s. 75-76; tenże: rec. B. Wilanowski: *Dookoła nowego kodeksu*, Wilno 1927, WdD 15,3 (1928), s. 92-94; tenże: rec. I. Grabowski: *Prawo kanoniczne według Nowego Kodeksu*, Wwyd. 2. popr., Lwów 1927, WdD 15,11 (1928), s. 348-349.

²¹ S. Janasik: rec. H. Denzinger: *Enchiridion symbolorum, definitionum de rebus fidei et morum*, Friburgi 1921, WdD 9,2 (1922), s. 71-72; tenże: rec. Al. De Smet: *De sponsalibus et matrimonio*, Brugis 1927, WdD 15,4 (1928), s. 125.

osiągnięć i dokonań uznał odzyskanie dla Kościoła polskiego Hospicjum św. Stanisława w Rzymie, w co włożył wiele pracy i trudu²².

Przekazana Bibliotece Teologicznej w 2001 r. za pośrednictwem i przy dużym poparciu abp. Szczepana Wesołego²³ pośmiertna kolekcja ks. Stanisława Janasika jest jednym z cenniejszych nabytków księżnicy teologicznej. Wprawdzie ks. Janasik swoją prywatną bibliotekę zostawił w testamencie kościołowi św. Stanisława²⁴, to jednak następní rektorzy, sami gromadząc prywatne zbiory, uznali, że tak specjalistyczna literatura z pewnością lepiej będzie wykorzystana, służąc społeczności akademickiej. Kolekcja ks. Janasika przechodziła różne koleje losu. Jej początki sięgają pierwszych lat XX wieku i przypadają na okres studiów w Polsce i za granicą, pracy w Seminarium Duchownym w Poznaniu, następnie kolejnego pobytu za granicą i pracy w Rocie Rzymskiej.

Księgozbiór, mimo różnych warunków przechowywania (przez kilkadziesiąt lat spakowany w kartonach) i transportowania (przewieziony samochodem dostawczym z Rzymu do Katowic i zdeponowany w magazynie bibliotecznym) jest w dość dobrym stanie. Najbardziej narażone na zniszczenia, uszkodzenia i ubytki podczas pakowania i rozpakowywania były oprawy książek. Ucierpiały również podczas przemieszczania pozycje wydane w formie broszurowej, na papierze gazetowym bez sztywnych opraw wyposażone jedynie w miękką okładkę kartonową. Okładki te przez lata nie wzmacniane i niezabezpieczone, kruszą się i rozklejają, przez co i same książki ulegają rozsypaniu i zniszczeniu. Przechowywanie książek w zapakowanych kartonach z pewnością uchroniło kolekcję przed rozproszaniem, a nawet mechanicznym uszkodzeniem, jednak brak regularnej cyrkulacji powietrza spowodował, że książki zostały zaatakowane przez grzyby, pleśń i owady, co widoczne jest gołym okiem zwłaszcza na oprawach. Cała kolekcja wymaga zatem, specjalistycznej analizy i ingerencji konserwatorsko-introligatorskiej.

Zbiór obejmuje 1142 zarejestrowane i ponumerowane tytuły, co stanowi ok. 2000 woluminów książek z dużą przewagą w językach obcych²⁵. Ta wielojęzyczność zasobu pokazuje szerokie spektrum zainteresowań księdza prałata, wykraczające daleko poza nauki prawnicze. Są one dowodem bogatej działalności duszpasterskiej prowadzonej na emigracji, a także współpracy z wieloma ośrodkami polonijnymi w Europie.

²² S. Janasik: *Odezwa*. Rzym 1935. AAKat. Varia. C, Biblioteka. T.1.; B. Filipiak, *Pamięci tych co odeszli*, WdD 1,4 (1945), s. 18-19.

²³ Szczepan Wesoły ks. arcybiskup, urodzony w 1924 roku, kapłan diecezji śląskiej, jest członkiem Papieskiej Rady ds. Duszpasterstwa Migratorów i Podróżnych, Komisji Maryjnej Episkopatu Polski, Komisji Episkopatu Polski ds. Środków Społecznego Przekazu, sekretarzem Komisji Episkopatu Polski ds. Duszpasterstwa Emigracyjnego oraz przewodniczącym Rady Administracyjnej Fundacji Jana Pawła II w Rzymie. Sz. Wesoły, *Łączy nas kultura chrześcijańskiej Polski*, Londyn 1996, s. 11-15.

²⁴ M. Machejek, *400 lat Kościoła i Hospicjum św. Stanisława w Rzymie*, Rzym 1978, s. 54.

²⁵ Około 500 woluminów z kolekcji to pozycje nie opracowane, przydzielone bez żadnego wykazu, prawdopodobnie przypadkowo dołączone do całego zasobu. Dużą wartość źródłową stanowią czasopisma, zwłaszcza kompletne roczniki z okresu międzywojennego.

Otrzymany księgozbiór to cenna kolekcja, warsztat pracy naukowej ks. Janasiaka, gromadzony na przestrzeni kilkudziesięciu lat. Utworzony zbiór stanowi znakomity materiał pracy prawnika, teologa, a także kapłana humanisty. Pod względem tematycznym dominuje literatura prawnicza ze szczególnym uwzględnieniem prawa kanonicznego. W dziale tym swoje miejsce znalazły kodeksy, ustawy, przepisy, encykliki, materiały źródłowe oraz opracowania dotyczące prawa małżeńskiego. Przeglądając cały zasób nietrudno zauważyć, że ksiądz prałat gromadził literaturę do codziennej posługi w Rocie Rzymskiej. W gromadzeniu publikacji nie ograniczał się tylko do zagadnień prawnych i teologicznych.

Bogatą część zbioru zajmują książki o tematyce historycznej, w znacznej części poświęcone historii Polski. Nie brakuje również opracowań związanych z historią poszczególnych państw europejskich wydanych w ojczystych językach danego kraju. Uzupełnieniem kolekcji jest literatura o charakterze encyklopedyczno-słownikowym ogólna i specjalistyczna oraz zbiór informatorów, przewodników, katalogów, np.: *Zakopane i jego okolice. Przewodnik dla zwiedzających* (Warszawa 1905). W przewodniku tym obok bogatej treści znajduje się plan Zakopanego z 1905 roku i 14 ilustracji.

W dziale kodeksów zostały zgromadzone nie tylko kodeksy specjalistyczne typu: kodeks administracyjny, cywilny, handlowy czy karny, ale pozycje przybliżające szczegółowe zagadnienia takie jak: *Kodeks Cywilny z roku 1811, obowiązujący w Małopolsce i na Śląsku Cieszyńskim oraz Ustawy Dodatkowe* (Lwów 1936); *Kodeks Cywilny zawierający obowiązującą w okręgach Sądów Apelacyjnych w Krakowie i Lwowie oraz Sądu Okręgowego w Cieszynie Ustawę Cywilną, ustawy i rozporządzenia dodatkowe, z uwzględnieniem ustawodawstwa polskiego, oraz orzecznictwa Sądu Najwyższego* (Warszawa 1927); *Kodeks Cywilny obowiązujący na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej Polskiej* (Warszawa–Poznań 1923). W tym samym dziale znajdują się też kodeksy postępowania cywilnego – włoskie, francuskie, niemieckie. Na szczególną uwagę zasługują książki dotyczące prawa małżeńskiego, a zwłaszcza cały zestaw materiałów kanonistów z całego świata, w kilkunastu językach, dających przekrój zagadnieniom życia małżeńskiego i rodzinnego w skali międzynarodowej.

Z opracowań polskich warto wymienić takie publikacje, jak: ks. Stefana Biskupskiego²⁶ *O nowe prawo małżeńskie w Polsce* (Włocławek 1932), tego samego autora *Reforma prawa małżeńskiego w Polsce* (Włocławek 1930); ks. Jana Rotha – profesora prawa kanonicznego *Forma zaręczyn i małżeństwa w prawie kościelnym katolickim z uwzględnieniem prawa cywilnego austriackiego* (Kraków 1908) oraz *Zarys procesu małżeńskiego* (Kraków 1920); ks. Wojciecha Szmyda – profesora teologii moralnej w kolegium Bobolanum w Lublinie *Praktyczny podręcznik*

²⁶ Stefan Biskupski ks. (1895-1973). Badania naukowe ks. Biskupskiego dotyczyły prawa małżeńskiego, obok wielu artykułów w czasopismach w obronie świętości i nierozzerwalności małżeństwa opublikował m.in. *Reforma prawa małżeńskiego w Polsce* (1930); *Obrońca węzła w kanonicznym procesie małżeńskim* (1937); *Zagadnienie obrony węzła małżeńskiego* (1939); *Prawo małżeńskie Kościoła rzymskokatolickiego*, t. 1-2 (1960). A. Patroni, w: EK, t. 2, red. F. Gryglewicz, Lublin 1976, s. 619.

prawa małżeńskiego (Kraków 1929); ks. dr. Brunona Wyrobisza²⁷ *Przestępstwo przeciwko prawom familijnym w świetle kodeksu karnego Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej* (Włocławek 1932) oraz *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu według projektu Kodeksu Karnego Rzeczypospolitej Polskiej* (Krzymieniec 1931). Bogaty zbiór literatury z zakresu stwierdzenia nieważności małżeństwa reprezentowany jest przez takich autorów, jak: ks. Teodor Bensch²⁸ – wykładowca prawa kanonicznego w Warszawie i na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, oraz ks. Ignacy Grabowski²⁹ – docent Uniwersytetu Lwowskiego, następnie profesor Uniwersytetu Warszawskiego.

W kolekcji tej znajduje się szereg prac dotyczących szczegółowych i wąskich problemów kanonistycznych, a są to opracowania takich prawników, jak: ks. Michała Wyszyńskiego³⁰ *Czy „metus indirecte incussus” może unieważnić małżeństwo* (Lwów 1930), oraz ks. dr. Józefa Barona³¹ *Przepisy o postępowaniu w sprawach nieważności małżeństwa na podstawie instrukcji wydanej przez Kongregację dla Sakramentów dnia 15 sierpnia 1936 roku* (Sandomierz 1938). Ciekawy materiał badawczy zawiera praca współautorska dwóch adwokatów Roty Rzymskiej Zygmunta Rzewnickiego i Józefa Szelchuza *Nieważność małżeństwa i rozwód według prawa Kościoła Katolickiego w obrządku rzymskim* (Rzym [brw]), wydana w Rzymie w drukarni Piusa X. Dopelnieniem tego działu są dokumenty Kościoła, w których papież Pius XII przedstawia *Problemy moralne pożycia małżeńskiego. Oświadczenia papieskie: „Apostolstwo położnych” i „Chrześcijańska kultura rodzinna”* (Londyn 1952). Można przypuszczać, że pozycja ta ze względu

²⁷ Wyrobisz Bruno (1900-1973) kanonista, wieloletni pracownik Kurii Biskupiej w Łucku oraz katecheta Liceum Krzemienieckiego. Publikował głównie na łamach Gazety Kościelnej. L. Grzebień, w: SPTK, t. 7, red. L. Grzebień, Warszawa 1983, s. 455-456.

²⁸ Teodor Bensch ks. (1903-1958). Wykładowca prawa kanonicznego na KUL-u i w Lubelskim Seminarium Duchownym. obrońca węzła małżeńskiego w Sądzie Biskupim w Lublinie. Do ważniejszych prac ks. Bensch należą m.in.: *Wpływ chorób umysłowych na ważność umowy małżeńskiej w prawie kanonicznym*, Lublin 1936; *Kształtowanie się poglądów na stosunek prawa naturalnego do pozytywnego*, Lublin 1937. A. Szorc, w: EK, t. 2, s. 275.

²⁹ Ignacy Grabowski ks. (1878-1950). Wybitny znawca prawa kanonicznego. Tegoż autora na uwagę zasługują pozycje: *Procedura kanoniczna w sprawach małżeńskich*, Warszawa 1938; *Zagadnienia małżeństwa*, Warszawa 1934; *Prawne środki w procesie kanonicznym. Studium historyczno-prawnicze*, Lwów 1913; *Ekscypcy w procesie kanonicznym. Studium historyczno-prawnicze*, Lwów 1917; *Notariusz w ustawodawstwie kościelnym*, Lwów 1935. S. Biskupski, w: *Polski słownik biograficzny* [dalej: PSB], t. 8, red. K. Lepszy, Wrocław 1959-1960, s. 493-494.

³⁰ Michał Wyszyński ks. (1890-1972). Profesor prawa kanonicznego Uniwersytetu Lwowskiego. Pracował w Bibliotece Watykańskiej, w Rocie Rzymskiej i Kongregacji Soboru. Pozostawił po sobie znaczny dorobek naukowy w dziedzinie historii polskiego prawa kościelnego i prawa rzymskiego, min.: *Die Ursachen und Anfänge des Freiheitskampfes der Makkabaer*, Innsbruck 1918; *Reguły de annali possessore i de triennale possessore a nowy kodeks prawa kanonicznego*, Lwów 1925. J. Mandziuk, w: SPTK, t. 7, s. 458-460.

³¹ Józef Baron ks. (1895-1976). Wykładowca prawa kanonicznego oraz rektor Śląskiego Seminarium Duchownego w latach 1945-1954, wizytator polskiej prowincji księży misjonarzy. Uzupełnił i przygotował do druku drugie wydanie podręcznika dla duchowieństwa *Prawo kanoniczne*, t. 1-2 oraz trzecie wydanie *Prawo kanoniczne*, t. 1-3. H. Olszar, *Rektorzy Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w latach 1924-2004*, w: *Wyższe Śląskie Seminarium Duchowne 1924-2004*, red. ks. J. Kupny, Katowice 2004, s. 108-110.

na zbieżność tematyki została dołączona do całej kolekcji w późniejszym czasie. Przytoczone publikacje to literatura, która była podstawowym warsztatem pracy ks. Stanisława Janasika w Rocie Rzymskiej, na bieżąco uzupełniana o ówczesne najnowsze tytuły i opracowania.

Ważne miejsce w prywatnych zbiorach prałata Janasika stanowiły czasopisma prawnicze, a wśród nich takie tytuły jak: „Acta Apostolicae Sedis”, „Ateneum Kapłańskie”, „Collectanea Theologica”, „Jus Pontificium”, „La Civiltà Cattolica”, „Nowe Państwo”, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny”, „Ustawodawstwo Polskie z lat 1917–1928”, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej”. Większość z wymienionych tytułów to kompletne roczniki gromadzone od początku ukazywania się pism, starannie oprawione i opracowane. Bogaty zbiór czasopism, zarówno polskich jak i zagranicznych, z kolekcji ks. Janasika umożliwi Bibliotece Teologicznej uzupełnienie braków w gromadzonych tytułach oraz powiększy zasób o nowe periodyki, których brakowało w śląskiej księżnicy.

Miejsce w kolekcji znalazły też materiały dotyczące przepisów prawnych, ustawodawstwa powszechnego i polskiego, instrukcje i regulaminy sądów biskupich, dokumenty źródłowe i teksty pomocnicze wydawane często w formie broszurowej do użytku wewnętrznego, stanowiące cenny instruktaż w procesach prawnych.

Charakteryzując księgozbiór ks. Stanisława Janasika, nie sposób pominąć piśmiennictwa poświęconego historii państwa polskiego, np.: *Duchowieństwo a szlachta za Stefana Batorego i w początkach panowania Zygmunta III Wazy* (Warszawa 1933), pióra ks. dr. prof. historii kościelnej w Instytucie Księży Misjonarzy w Krakowie, Franciszka Śmibody, oraz pracy Bilińskiego Leona – byłego ministra skarbu polskiego, *Wspomnienia i dokumenty 1846-1922* (Warszawa 1924–1925) w dwóch tomach.

Literatura poświęcona dziejom nauki i kultury polskiej to *Album pamiątek polskich w Rzymie* (Rzym 1925) opracowany przez Stanisława Janickiego oraz *Miecz i kobierce. Opowieść o grabieży skarbów wawelskich* (Warszawa 1935) napisana przez Klemensa Kępicza lub praca *Główne zadania inteligencji w świetle Uchwał Synodu Plenarnego* (Warszawa 1938) autorstwa Innocentego Marii Bocheńskiego³² wydana przez Wydawnictwo Instytutu Wyższej Kultury Religijnej w Warszawie, jak również tego samego autora *Z historii logiki zdań modalnych* (Lwów 1938) Wydawnictwa Ojców Dominikanów we Lwowie, a także publikacje dotyczące historii powszechnej, np.: *Międzynarodowa ochrona mniejszości* (Warszawa 1932) autorstwa Władysława Józefa Zaleskiego, *Walki I Dywizji Grenadierów we Francji w 1940 roku* (Londyn [brw]) praca zbiorowa żołnierzy Dywizji, *Rosja Sowiecka pod względem społecznym i gospodarczym* (Warszawa 1922) napisana przez prof. Ludwika Krzywickiego³³.

³² Józef Innocenty Maria Bocheński OP (1902-1995), autor pierwszego na świecie podręcznika historii logiki, doktor filozofii i teologii, profesor Uniwersytetu we Fryburgu, żołnierz, kapelan wojskowy, duszpasterz polonijny, pozostał w pamięci wielu jako niezapomniany nauczyciel, wspomniały rekolekcjonista i porywający kaznodzieja. J. Gawlina, *Wspomnienia*, s. 76.

³³ Ludwik Krzywicki (1859-1941) socjolog działacz społeczny i publicysta. Napisał m.in.: *Kurs systematyczny antropologii*, cz. 1: *Rasy fizyczne*, Warszawa 1897, cz. 2: *Rasy psychiczne*,

Ksiądz prałat zbierał także książki biograficzne, zwłaszcza związane z postaciami historycznymi oraz pamiętniki, np.: książka zatytułowana *Johann Sobieski* z przedmową ks. Prymasa Augusta Hlonda, czy *Józef Piłsudski, życie i czyny* napisana przez Stefana Pomarańskiego – majora, dyrektora Archiwum Skarbowego.

Obok prawa i historii, filozofia jest tą dziedziną, którą żywo interesował się ks. Janasik, dlatego gromadził dzieła prezentujące główne szkoły, kierunki i myśli czołowych przedstawicieli filozofii europejskiej, jak i monografie oraz studia im poświęcone, np.: *Tomizm warunkiem odrodzenia*, praca Kazimierza Kowalskiego³⁴, czy *Zagadnienia wpływu św. Augustyna na Stanisława Hozjusza* opracowane przez ks. Józefa Umińskiego³⁵. W zbiorze tym znalazły się również prace z dziedziny literatury i opracowania bibliograficzne. Uzupełnieniem księgozbioru, a jednocześnie jego integralną częścią, jest grupa książek z zakresu sztuki, jak: albumy, katalogi wystaw, monografie powszechnych dziejów sztuki, np.: album Stanisława Witkiewicza *Jan Matejko* (Kraków 1903) wydany przez Uczniów Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie.

Kolekcja ks. Stanisława Janasika to nie tylko dzieła prawnicze, teologiczne, historyczne i filozoficzne wykorzystywane w bieżącej pracy. Postrzegamy go również jako znawcę dokumentów szczególnie cennych i unikatowych. W kolekcji tej znalazły się starodruki w liczbie 75 woluminów, a są wśród nich takie dzieła, jak: *Corpus Iuris Canonici emendatum et notis illustratum* z 1670 r.; *Epistole et Evangelii che si leggono tutto l'anno alle Messe, secondo l'uso della Santa Romana Chiesa, et ordine del Messale Riformato* z 1619 roku; *Epistolarum Pauli Manutii libri XII* z 1606 r.; *C. Salustii Crispi De Coniuratione Catilinae, et De Bello Iugurthino Historiae* z 1565 r.; kilka tomów *Index Decisionum Sacrae Rotae Romanae* z 1754 r. oraz kilkanaście tomów *Sacre Rotae Romanae Decisionum Recentiorum* z 1716 r. Nietrudno zauważyć, że wymienione przykładowo tytuły stanowią niezwykle cenną wartość materialną, historyczną i źródłową całej kolekcji.

Otrzymany przez Bibliotekę Teologiczną zbiór książek ks. Stanisława Janasika zawiera wiele pozycji szczególnych. Za takie należy uznać ok. 100 egzemplarzy dzieł opatrzonych różnymi dedykacjami autograficznymi, łączącymi zapewne ich autorów z osobą księdza prałata. Dedykacje te przemawiają własnym stylem, formą przekazu, uzupełniając ciekawy i ważny materiał historyczny, biograficzny i dokumentacyjny.

Warszawa 1902, cz. 3: *Typy zawodowe*, Warszawa 1903. T. Kowalik, w: PSB, t. 15, Wrocław 1970, s. 572-578.

³⁴ Kazimierz Kowalski ks. (1896-1972). Filozof, teolog, duszpasterz, docent Uniwersytetu Jagiellońskiego, profesor i rektor Arcybiskupiego Seminarium w Poznaniu oraz duszpasterz środowisk inteligentnych. Redaktor czasopism: *Studia Gnesnensia*, *Teologii Praktycznej* i *Annales Missiologicae*. J. Breś, w: EK, t. 9, red. B. Migut, Lublin 2002, s. 1089-1090.

³⁵ Józef Umiński ks. (1888-1954), historyk Kościoła, profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Uniwersytetu Lwowskiego, Uniwersytetu Warszawskiego. Oddany pracy naukowej, wiele miejsca i badań poświęcił Stanisławowi Hozjuszowi, korzystając z zagranicznych archiwów i bibliotek. Nie stronił również od pracy duszpasterskiej, kulturalnej i społecznej. Bogate zbiory naukowe pozostawił we Lwowie. L. Grzebień, w: SPTK, t. 7, s. 339-343.

Zapiski autorskie stanowią interesujący materiał źródłowy, będąc dowodem licznych kontaktów ks. Janasika. Przeglądając egzemplarze opatrzone wpisami ofiarodawców, dostrzega się przeważnie dedykacje polskich uczonych, badaczy, dostojników państwowych i kościelnych. Warto odnotowania, chociaż nie tak liczne jak polskich darczyńców, są dedykacje zagranicznych kolegów i współpracowników na niwie prawniczej i kościelnej.

Notatki autorskie pochodzą nie tylko od osób powszechnie znanych, cenionych w środowisku prawniczym kościelnym i polonijnym. Często ofiarodawcami są autorzy mało znani, a ich prace mają charakter bardziej przyczynkarski niż naukowy, jednak należy je potraktować jako wyraz szczególnej czci dla księdza prałata. Wszystkie wpisy, dedykacje, noty autorskie mówią o związkach szczególnej zażyłości, przyjacielskich kontaktach z darczyńcami, częstokroć podkreślają znaczące dowody uznania i wdzięczności. Stanowią też specyficzną, ale dość ciekawą wizytówkę życia zawodowego, kapłańskiego i towarzyskiego. W tym miejscu warto przytoczyć kilka przykładów, a o wyborze zdecydowały nazwiska autorów dedykacji lub sama jej treść.

Na stronie pierwszej odręczna dedykacja autora w książce *Wpływ chorób umysłowych na ważność umowy małżeńskiej w prawie kanonicznym* (Lublin 1936): „Swemu Profesorowi Przewielebnemu Księdzu Prałatowi Dr. St. Janasikowi Audytorowi Św. Roty Rzymskiej w dowód głębokiej czci i wdzięczności. ks. Teodor Bensch. Rzym d. 4-XI-1936”. W książce *Rzymskie prawo małżeńskie a chrześcijaństwo* (Lublin 1935): „Autor prosi uprzejmie o przyjęcie. ks. Henryk Insadowski³⁶ Lublin dn. 1-VII-35 r.”. W innej publikacji *Księga Pamiątkowa Międzynarodowego Kongresu Filozofii Tomistycznej w Poznaniu (28-30 sierpnia 1934)* (Gniezno 1935) widzimy na stronie pierwszej odręczną dedykację autora: „Czcinajgodniejszemu Księdzu Audytorowi i Mojemu byłemu Rektorowi z wyrazami najgłębszego uszanowania w dniu św. Stanisława składa X Kazimierz Kowalski”. Liczne wpisy to bardzo bliskie i osobiste kontakty z darczyńcami np.: w książce *Kwestja prymasostwa polskiego pod koniec XVIII wieku* (Warszawa 1935): „Wielce czcigodnemu Ks. Dr Stanisławowi Janasikowi Audytorowi Św. Roty Rzymskiej Rektorowi Kościoła Polskiego w Rzymie ofiaruje. ks. Wł. Kwiatkowski³⁷ Rzym 1-VIII-37 r.”. Kolejna dedykacja tego samego autora w książce *Powstanie kapituły św. Jana przy zamku XX Mazowieckich w Warszawie. Z dziejów Kościoła na Mazowszu* (Warszawa 1938): „Najczcigodniejszemu Ks. Prałatowi Stanisławowi Janosikowi w Dniu Imienin ofiaruje X. Wł. Kwiatkowski”.

³⁶ Henryk Insadowski ks. (1888-1946), profesor prawa rzymskiego, kanonicznego, m.in. do 1939 r. dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej KUL. Opublikował m.in.: *Ustrój prawny Kościoła Katolickiego*, Lublin 1926; *Osoba prawna. Studium prawno-kanoniczne*, Lublin 1927; *Prawo rzymskie u Horacego*, Lublin 1935. P. Pałka, w: EK, t. 7, red. S. Wielgus, Lublin 1997, s. 265-266.

³⁷ Władysław Kwiatkowski ks. (1879-1954), profesor historii Kościoła w Seminarium Duchownym św. Jana oraz archiwariusz Kurii Metropolitalnej w Warszawie, zmartwychwstaniec, rektor Kolegium Polskiego w Rzymie, historyk zakonu, działacz polonijny w Stanach Zjednoczonych. Napisał m.in.: *Św. Tomasz i scholastyka w świetle o. Piotra Semeneki*, Kraków 1936; *Co nam daje religia i Kościół*, Albano 1940; *Historia Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego na stuletnią rocznicę jego założenia 1842-1942*, Albano 1942. F. German, w: PSB, t. 16, Wrocław 1971, s. 368-369.

W innej pracy znajduje się na stronie pierwszej odręczna dedykacja autora: Giuseppe Michalowski „*Expeditio Romana*” della' *Accademia Polacc. Ricerche negli Archivi Vaticani*: „Najłaskawszemu Księdzu Prałatowi Stanisławowi Janasikowi z wyrazami głębokiego uznania Józef Michałowski”³⁸. W kolejnej pozycji na stronie pierwszej odręczna dedykacja autora w książce *Doctrina Hosii de Notis Ecclesiae in luce saeculi XVI considerata* (Romae 1934): „Najprzewielebniejszemu Ks. Prałatowi Doktorowi Stanisławowi Janasikowi Audytorowi św. Roty Rzymskiej i Rektorowi Kościoła św. Stanisława w Rzymie z uprzejmą prośbą o łaskawe przyjęcie autor” dr St. Frankl³⁹. Podarowana książka zawierała cenne informacje o polskiej eklezjologii okresu reformacji. W innej publikacji na stronie tytułowej odręczna dedykacja autora w książce *La doctrine de l'eglise chez le cardinal Hosius* (Paris 1936): „Swemu Najczcigodniejszemu Rektorowi Ks. Prał. Stanisławowi Dr Janasikowi w serdecznym hołdzie. Rzym, dn. 24. XII 36. autor” L. Bernacki⁴⁰.

Wśród dedykacji znajdujemy również książkę ofiarowaną przez biskupa katowickiego Stanisława Adamskiego, napisana przez Jana Galicza: *Biblioteka polska teologów wrocławskich w Ołomuńcu i Widnawie (Przyczynek do dziejów ruchu narodowego na Śląsku Cieszyńskim)* (Cieszyn 1934). Na stronie tytułowej widnieje pieczęć okrągła *Stanislaus Adamski Episcopus Katowicensis* z dopiskiem: „Księdzu Prałatowi Janasikowi”.

Niektóre książki ze zbioru Stanisława Janasika mają swoją szczególną historię. W księgozbiorze tym znalazły się pozycje pochodzące z prywatnych bibliotek innych kolekcjonerów lub instytucji, o czym świadczą ekslibrisy, pieczęcie, podpisy, dedykacje. Można przypuszczać, że losy tych książek często były wpisane w meandry historii ich właścicieli, darczyńców lub samych autorów. Pochylając się nad niejedną pozycją, zatrzymujemy się nie tylko nad jej treścią czy twórcą dzieła, ale również nad losami jej dotychczasowych kolekcjonerów.

Za szczególnie interesującą proveniencję należy uznać dedykację w książce ks. dr. Alfreda Wróblewskiego⁴¹ „*Non praevalent!*” czyli *zwycięska moc Papięstwa*

³⁸ Józef Michałowski (1870-1956) prawnik i historyk, fundator Biblioteki PAU oraz dyrektor Stacji Naukowej w Rzymie. Bibliofil, erudyta, bibliotekarz, zgromadził w Rzymie księgozbiór z zakresu historii Polski ok. 5 tys. vol., który to zbiór m.in. przez pewien czas umieszczony i udostępniany był w Hospicjum Św. Stanisława w Rzymie. Jego prace to: *Program narodowy i przeobrażenia społeczne*, Kraków 1902; *Sprawa terminatorów w rękodziele*, Kraków 1906. N. Canova, w: PSB, t. 20, red. S. Kieniewicz, Wrocław 1975, s. 654-655.

³⁹ Stanisław Frankl ks. (1903-1944), dogmatyk. Kierował katedrą dogmatyki na Uniwersytecie Lwowskim, pełniąc równocześnie obowiązki prefekta Seminarium Duchownego, następnie rektora tego Seminarium. Do 1939 sekretarz redakcji czasopisma *Collectanea Theologica*, w którym publikował artykuły z teologii dogmatycznej. F. Opilowski, w: EK, t. 5, red. L. Bienkowski, Lublin 1989, s. 683.

⁴⁰ Ludwik Bernacki (1882-1939) historyk literatury i teatru, bibliograf i bibliotekoznawca, redaktor czasopism i wydawca książek. Napisał i opracował m.in.: *Pierwsza polska książka*, Lwów 1918; *Modlitewnik Władysława Warneńczyka*, Kraków 1928; *Geneza i historia „Psalterza floriańskiego”*, Lwów 1927, dowodząc śląskich korzeni tego dzieła. A. Małysz, w: EK, t. 2, red. F. Gryglewicz, Lublin 1976, s. 295.

⁴¹ Alfred Wróblewski (1861-1943) jezuita, kaznodzieja, popularyzator teologii, historyk Kościoła. Zasłynął jako kaznodzieja i opiekun zrzezeń katolickich. L. Grzebień, w: SPTK, t. 7, s. 451-453.

od św. Piotra do dni dzisiejszych (Rzym 1927) z własnoręczną notatką od autora dla księżnej Marii Radziwiłłowej. Inna interesująca dedykacja znajduje się w książce Michała Marczała *Zbiory archiwalne hr. Tarnowskich w Dzikowie* (Warszawa 1939) z odręczną dedykacją Artura Tarnowskiego dla biblioteki św. Stanisława. Na uwagę zasługuje wpis bp. Józefa Gawliny w książce: Wilhelm Reinecke *Der Dom zu Bardowick* (Weinhausen 1929). Na pierwszej stronie widnieje napis: „W Katedrze Bardowickiej, dziś niestety w zborze protestanckim, odprawiłem Mszę św. i przemawiałem do zgromadzonych wygnańców naszych w listopadzie 1945 r. Józef Gawlina”. Kolejna pozycja zasługująca na wspomnienie, to książka Kajetana Raczyńskiego⁴² *Jezus Eucharystyczny pokarmem duszy* (Rzym 1943) – ma na trzeciej stronie dedykację: „Z prośbą o modlitwę ofiaruje o. Kajetan – paulin. Rzym 18.X.43”.

W kolekcji ks. Janasika znaleźć można również niewielki fragment zbiorów pochodzący z Biblioteki Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej przy Stolicy Apostolskiej. Książki ostemplowane pieczęcią w liczbie 50 woluminów mają własną numerację, co oznaczałoby, że zostały przekazane ze zbioru ambasady w postaci daru do wykorzystania w Rocie Rzymskiej. Dla zilustrowania tych pozycji przybliżymy kilka tytułów, np.: *Encykliki Piusa XI*, na które składają się encykliki w okresie od 16 grudnia 1929 do 29 września 1937 roku, przemówienia, allokucje, ogółem 46 broszur ułożonych w porządku chronologicznym współoprawne. Zdecydowana większość książek ze zbioru Biblioteki Ambasady to publikacje w językach obcych, chociaż znajdujemy też nieliczne egzemplarze w języku polskim, a są to: *Pamiętniki ks. Wincentego Chościaka-Popieka, arcybiskupa warszawskiego* (Kraków 1915, t. 1-2), wydane przez ks. J. Urbana⁴³; *Listy pasterskie ks. dr Ignacego Dub-Dubowskiego, biskupa łuckiego i żytomierskiego* (Warszawa 1927); *Instytut Wyższej Kultury Religijnej wobec potrzeb umysłowych współczesnej inteligencji polskiej* (Warszawa 1938) ks. dr. Władysława Lewandowicza; *Listy pasterskie i przemówienia 1918-1928* (Siedlce 1928) biskupa podlaskiego Henryka Przeździeckiego; *Cztery Ewangelie. Wstęp, nowy przekład i komentarz ks. prof. Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie Władysława Szczepańskiego* (Kraków 1917).

Nietrudno zauważyć, że książki dostawały się do biblioteki Stanisława Janasika różnymi drogami. Jak każdy bibliofil, ksiądz prałat systematycznie powiększał swoje zbiory przez kupno, o czym świadczą zapiski na książkach informujące, że zapłata za książkę została w całości uiszczona lub zakup został dokonany w konkretnym dniu, a data i miejsce nabycia widnieją w zapiskach. Informacje na temat miejsca zakupu bieżącej literatury dostarczają niejednokrotnie pieczęcie lub inne znaki własnościowe księgarń i antykwariatów polskich i obcych. Znaczną część książek otrzymał kolekcjoner w prezencie od osób prywatnych i instytucji,

⁴² Karol Kajetan Raczyński (1893-1961) paulin, autor licznych prac historycznych i ascetycznych. Pełnił liczne obowiązki administracyjne w zakonie paulinów w Polsce i zagranicą, zwłaszcza przy Stolicy Apostolskiej. Na terenie Rzymu prowadził żywą działalność polonijną i charytatywną. J. Zbudniewek, w: SPTK, t. 7, s. 11-12.

⁴³ Jan Urban (1874-1940) jezuita, autor kilkuset rozpraw, artykułów z dziedziny historii, ekuumenizmu, teologii wschodniej. Wieloletni redaktor Przeglądu Powszechnego i czasopisma Orient. Zasłynął jako prekursor zjednoczenia Kościołów. L. Grzebień, w: SPTK, t. 7, s. 344-354.

zwłaszcza w okresie sprawowania funkcji Audytora Roty Rzymskiej. Ofiarodawcami w znacznej części byli wychowankowie seminaryjni, księża współpracownicy, dostojnicy kościoła i państwowi.

Analizując zawartość zgromadzonej kolekcji Stanisława Janasika, należy podkreślić, że ten wartościowy księgozbiór w pełni zasługuje na dogłębne badania kanonistyczne. W skład zbioru, weszły bowiem, najważniejsze prace ówczesnych prawników, teologów polskich i obcych oraz dorobek historyków i przedstawicieli myśli filozoficznej i społecznej początku XX wieku. Cennym uzupełnieniem zasobu są kodeksy polsko- i obcojęzyczne oraz rozprawy dotyczące ustawodawstwa międzynarodowego. Całość stanowi bogaty materiał badawczy dla pracowników naukowych i studentów zarówno Wydziału Teologicznego, jak i całej społeczności akademickiej w zakresie prawa kanonicznego. Zbiór ten zwraca uwagę również ze względu na walory księgoznawcze, bibliologiczne, intrologatorskie i proveniencyjne, dlatego też jest miejscem badawczym dla naukowców i studentów Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej. Również historycy, filozofowie i badacze nauki społecznej kościoła znajdą dla siebie wiele cennych materiałów źródłowych. Cały zbiór wymaga także, poważnych zabiegów konserwatorskich i intrologatorskich, które pomogą kolekcji jeszcze przez wiele lat służyć naukowemu środowisku Śląska.

LA COLLEZIONE DEI LIBRI DI DON STANISŁAW JANASIK NELLA BIBLIOTECA TEOLOGICA DELL'UNIVERSITÀ SLESIANA DI KATOWICE

R i a s s u n t o

La collezione dei libri di S. Janasik è stata trasmessa dalla chiesa San Stanislao a Roma alla Biblioteca Teologica nel momento della fondazione della Facoltà Teologica della Università Slesiana nel 2000. La collezione comprende circa 2000 libri e riviste polacche e straniere teologiche, del diritto, innanzitutto del diritto canonico e pubblicazioni sulle tematiche storiche e sociali e anche tante pubblicazioni enciclopediche, dizionari, bibliografie e guide. La letteratura raccolta nel periodo tra prima e seconda guerra mondiale da don St. Janasik, uditore della Rota Romana, serviva a lui per il lavoro di ricerca scientifica, didattica e prima di tutto di ricerca giudiziaria. La collezione ricevuta costituisce un prezioso dono per ricercatori e studenti innanzitutto per i giuristi, teologi ed umanisti del ambiente della Slesia.

Słowa kluczowe: Janasik Stanisław, Kościół i Hospicjum św. Stanisława w Rzymie, Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, prawo kanoniczne, dary biblioteczne

Keywords: Janasik Stanisław, Church and Hospice of St. Stanislaus in Rome, Theological Library at University of Silesia in Katowice, canon law, library gifts